

LÜHITEATED * NOTES

Toiduparasitismi ilmingust hoburäстал (*Food parasitism in the Mistle Thrush*)

Aprillikuu ilmastik on Eestis tihti heitlik. Ka 1998. aastal järgnes 6.-9. aprilli soojalainele 10. ja 11. aprillil tugev lumesadu, mis lakkas alles 12. aprilli ennelõunaks. Lumekihi sügavus oli Viljandi maakonnas Kuhjaveres kohati 10-15 cm. 13. aprilli lõunatundideks oli enamus lumest juba sulanud.

Suur osa selleks ajaks saabunud rästastest koondus kraavide ja ojade (arvatavasti ka teiste veekogude) kallastele ning mulluste kündide tuulevarjulisematele osadele, kus lumekiht oli õhem, seega võimalused toitumiseks paremad. 12. aprillil õnnestus üht toitumisseltsingut (4 must-, 3 hobu-, 6 hall- ja 5 vainurästast) vaadelda umbes 1 tunni jooksul talu siseõue aiamaal. Rästastele omaselt soris kogu seltskond mullustes lehtedes. Aktiivselt ei tegutsenud vaid hoburästast. Täpsemal vaatlemisel selgus, et hoburästast jälgisid hoopis teiste rästaste tegusemist. Niipea, kui mõni neist leidis lehtede alt midagi söödavat (näis, et peamiselt olid selleks vihmaussid), ründas teda lähim hoburästast ja rebis leitud toidupala endale. "Röövluse" ohvriks langesid peamiselt hallrästast, kes ei peljanud tegutseda ka hoburästaste vahetus läheduses. Muusträstast tegutsesid eraldi grupina ja hoburästaste rünnaku ohvriks ei langenud. Huvitav on asjaolu, et tunni jooksul hall- ja vainurästastele sooritatud mitmekümnest rünnakust ei õnnestunud vaid üksainus - atakeeritav hallrästast jõudis saagi enne lihtsalt alla kugistada.

Tõenäoliselt oli mulluste lehtedega kaetud aiamaa toitumiseks üks atraktiivsematest paikadest ümbruskonnas. See seletaks, miks ükski hoburästast rünnaku alla sattunud hall- või vainurästast toitumiskohast ei lahkunud.

Jaanus Aua

Antagonistlikust käitumisest hall- ja muusträsta vahel

(*Antagonistic behaviour between the Fieldfare and the Blackbird*)

1999. aasta alguse ilm oli vahelduv ning tähelepanuväärselt rästarikas. Minu aeda Patastel (Jõgevamaa) olid pidevalt tegutsema jäänud mõned hallrästast ning üks isane ja üks emane muusträstast. Sulade aegu toitusid nad maapinnal, puistates seal lebavaid lehti, värske lume korral aga peamiselt punase sõstra põõsastel, kuhu sügisest oli jäänud hulgaliselt marju.

Põõsastel tegutsedes olid konfliktid rästaste vahel sagedased. Üldiselt ajas hallrästast põõsast minema emase muusträsta (viimane ei osutanud mingit vastupanu), isane muusträstast peletas aga minema hallrästast. Tõsi, viimastel puhkudel läks konflikt vahel õige tõsiseks: muusträstast hüppas hallrästastale kallale ning nokahoope ning tiivaobadusi jagavad linnud kukkusid põõsast alla lumele. Sellistel puhkudel ei järgnenud kunagi ühe osapoole lahkumist, kuid esimesena naasis põõsastale marju sööma alati isane muusträstast.

Maapinnal, lumest lahtisulanud põõsa- ja puualustes, esines konflikte vähem. Emase muusträsta terroriseerimist hallrästaste poolt ei vaadeldud. Isane muusträsta ja hallrästaste vahelised suhted ei olnud maapinnal nii konfliktid kui põõsastel. Siiski tõrjus isane muusträstast enda lähedusse sattunud hallrästast minema: sirutas pea rõhtsalt ettepoole ning tegi paar kiiret hüpet hallrästast suunas. Viimased liikusid seepeale alati veidi eemale.

Jaanus Elts

Hiireviu munes "nahkmuna" (A buzzard laid egg without shell)

29. märtsil 1997 leidsin Tartumaal Laeva soo kagusevalt hiireviu asustatud pesa, millest 30 m kaugusel olevalt istumispuult lahkus vanalind. Kuusel paiknev pesa oli roheliste okstega kaunistatud ja lohuga, servas äsjasöödud kodutuvi jäänused. Lohu ühes servas paiknes täiesti värske, õhukese nahkkestaga kaetud muna, mis veidi lamedaksvajunult oli läbimõeduga umbes 5 cm. Mingeid munakoore fragmente polnud. Muna kattev kest rebenes kohe, kui püüdsin muna kätte võtta. Vanalind ilmus korraks pesa kohale kiijuma, kuid kadus siis.

Antud pesitsusterritooriumi on hoolikalt jälgitud aastatel 1987-1999, kuid ühelgi aastal ei ole seal poegi lennuvõimestunud. 1992. ja 1999. aastal oli territooriumil kindlasti paar, ning mais 1994 "haudus" vanalind tühjal pesal. Seega on tõenäoline, et pesitsejate edutuse põhjuseks on emaslinnu füsioloogiline defekt, mida kinnitab 1997. aasta vaatlus. Kahtlust äratav vaid väga pikk, 13-aastane periood, mis eeldaks linnult tavatult pikka eluiga.

Laeva hiireviul leitu on minu andmetel esimene looduslikes oludes kirjeldatud "nahkmuna" (linnukasvatuses on see nähtus hästi teada). Arvestades nähtud muna õrnust ja seda, et purunemisel ei jää sellest peaaegu mingeid jälgi, võib "nahkmune" tegelikult esineda märksa sagedamini, eriti nõ. tühjad pesadeld haudujatel.

Asko Lõhmus

Väiketüllide pesitsusaegadest (On the breeding phenology of the Little Ringed Plover)

Väiketüllil poegade koorumine maikuus oli seni teada ühel juhul 1998. aastal (A. Leivits, suul.). 6. juunil 1999 leidsin Tääksi kruusakarjäärast (Viljandi maakond) umbes kümnepäevase väiketüllil poja, keda hooldav emaslind käis aeg-ajalt haudumas kolme koorumisaukudega, kuid hukkunud loodetega muna. Tavalisest umbes kaks nädalat varem, ilmselt mai algupoole soojalaine mõjul pesitsema asunud tüllipaari munadele sai tõenäoliselt saatuslikuks 10. mai paiku maha sadanud lumi. Leitud poeg võis olla koorunud munast, mis muneti pärast külmalaine möödumist.

Erakordselt hilise pesitsemisega oli aga tegemist Patastes (Jõgeva maakond), kus Jaanus Elts jälgis udusulis väiketüllipoegade tegutsemist 1999. aasta juuli lõpul.

Jaanus Aua

Suitsupääsukesel kaheksa muna (A clutch of eight eggs in the Barn Swallow)

15. juulil 1999 leidsin Kuhjaveres (Viljandi maakond) suitsupääsukese pesa, milles oli kolm ca kuuepäevast poega ja viis muna, millest olid pojad jäänud koorumata. Kahjuks jäi kontrollimata, kas munad sisaldasid hukkunud looteid või olid viljastamata. Seni oli suitsupääsukesel Eestis leitud 8-munaline kurn vaid ühel korral (Veromann, H. 1978: Pääsukesed. - Valgus, Tallinn).

Muidugi ei ole välistatud, et Kuhjaverest leitud pesasse oli munetud liitkurn, sest 50 m kaugusel naaberhoones olevas suitsupääsukese pesas oli viis päeva varem vaid üks ca 10-päevane poeg. Seega asusid lähestikku kaks pesa, millest ühes oli normaalsest väiksem, teises ebanormaalselt suur munade arv.

Jaanus Aua